

Overblikk over komplementer i kinesisk

Halvor Eifring 2. november 2001

1. Resultative komplementer

1.1. Struktur

V1+V2 说错

V1 er et verb, oftest transitivt: 说

V2 er et adjektiv eller annen type verb: 错

1.2. Betydning

V2 angir normalt et resultat (i svært vid betydning) av V1. For eksempel angir 错 resultatet av handlingen 说, i den forstand at feilen er et resultat av måten ting er blitt sagt på. Men dermed kan man, i dette og mange andre tilfeller, ofte like gjerne si at V2 angir selve måten V1 gjøres på, altså at for eksempel 错 angir den feilaktige måten handlingen 说 utføres på. I andre tilfeller er "resultatet" ganske enkelt det at handlingen er avsluttet: 说完.

1.3. Norske uttrykk

En noenlunde tilsvarende konstruksjon på norsk er V Adv: *si feil*.

Der et resultativt komplement følges av objekt (V1+V2+N) på kinesisk, vil man på norsk ofte bruke adjektiv istedenfor adverb (V+Adj+N): 买错衣服 kjøpe gale klær.

Ofte bruker man på norsk helt andre grammatiske konstruksjoner til å uttrykke lignende forhold. Til syvende og sist må man lære seg en mengde mer eller mindre faste uttrykk.

1.4. Eksempler

V2 = 好: V1 er avsluttet på ønsket vis; evt. V1 skjer på en god måte.

做好 gjøre ferdig

买好 kjøpe ferdig (få tak i)

睡好觉 sove godt

V2 = 完: V1 er avsluttet (uttrykker *ikke* hvorvidt det skjer på en god eller dårlig måte).

卖完 selge ut

看完 se ferdig

吃完 spise opp

喝完 drikke opp

考完 bli ferdig med eksamen

买完 kjøpe ferdig (avslutte innkjøpet)

V2 = 错: V1 skjer på en måte som resulterer i feil.

找错 gi gale vekslpenger; lete feil

写错 skrive feil

走错 gå feil

V2 = 清楚: V1 skjer på en måte som resulterer i klarhet.

看清楚 se klart

V2 = 到: V1 fører til ønsket resultat
找到 finne
买到 (være i stand til å) kjøpe; få tak i

V2 = 见 eller 到: V1 fører til vellykket persepsjon
看见 / 看到 se; få øye på; oppfatte visuelt
听见 / 听到 høre; oppfatte auditivt

V2 = 懂: V1 fører til forståelse
听懂 forstå (om noe man hører)
看懂 forstå (om noe man leser eller ser)

V2 = 会: V1 fører til ervervelsen av en evne.
学会 lære (slik at man kan eller behersker)

1.5. Grammatiske egenskaper

Følges svært ofte av 了: 说错了; 说错了话了
Negeres alltid med 没(有): 没有说错
Objektet følger som regel V2: 说错话
Objektet kan også trekkes foran V1: 话说错了; 把话说错了

2. Retningskomplement

2.1. Struktur

V1 er et hvilket som helst bevegelsesverb (i vid betydning), f.eks. 走, 送, 拿, 买
V2 er et av følgende retningsverb: 上, 下, 进, 出, 过, 回, 起, 开
V3 er et av følgende retningsverb: 来, 去

Følgende kombinasjoner er mulige:

V1+V2+V3 走进来 拿回去 (sammensatt retningskomplement)

V1+V3 送来 (enkelt retningskomplement)

V2+V3 上来 (enkelt retningskomplement; V2 er ikke her komplement, men vanlig verb)

V1+V2 拿上 (enkelt retningskomplement)

2.2. Betydning

V1 angir selve bevegelsen og andre egenskaper ved handlingen.

V2 angir retning i forhold til utgangsposisjon.

V3 angir retning i forhold til taler.

Kinesiske retningskomplement brukes ofte i overført betydning. For eksempel brukes 起来 i betydningen “begynne å...”: 谈起来 begynne å snakke (sammen), mens 下去 brukes i betydningen “fortsette å...”: 谈下去 fortsette å snakke (sammen).

Hvis V2 er 起 eller 开, kan V3 bare være 来.

2.3. Norske uttrykk

Et kinesisk verb med retningskomplement kan som regel oversettes med norsk verb + stedsadverb: *ta tilbake*.

V2 tilsvarer som regel norske stedsadverb (men bare de blant stedsadverbene som angir bevegelse, f.eks. *opp* men ikke *oppe*, *ned* men ikke *nede*, *inn* men ikke *inne*, *ut* men ikke *ute*):

上 opp 下 ned

进 inn 出 ut

过 forbi [ikke alltid klart hva man går forbi, bare at man krysser over en viss avstand: 走过来
komme gående]

回 tilbake

起 opp [f.eks. fra bakken opp til øyehøyde; 拿起来 kan bety å plukke opp fra bordet, gulvet
el.l., mens 拿上来 kan bety å ta med opp fra etasjen under el.l.]

开 opp [som i uttrykket 分开 dele opp]; vekk [som i uttrykket 走开 gå vekk]

V3 kan som regel ikke oversettes direkte, men forskjellen i retning mellom 来 og 去
tilsvarer grovt sett forskjellen mellom norsk *hit* og *dit*, evt. mellom norsk *komme* og *dra*.
F.eks. innebærer 拿回来 at man tar noe tilbake *hit*, mens 拿回去 innebærer at man tar noe
tilbake *dit*, selv om man som regel ikke vil bruke ordene *hit* og *dit* i norske oversettelser av
disse uttrykkene.

2.4. Grammatiske egenskaper

Et stedsobjekt plasseres alltid foran V3:

走进学校来

拿回家去

送北京来

上楼去

(I uttrykk uten V3 (som i V1+V2), plasseres stedsobjektet etter komplementet: 走上楼)

Et vanlig objekt kan plasseres etter V1:

买东西进来

拿书回去

送钱来

Et vanlig objekt kan også plasseres etter V2:

买进东西来

拿回书去

送上很多钱

Et *ubestemt* vanlig objekt kan også plasseres etter V3:

买进来一些东西

送来很多钱

Konstruksjonen V1+V2(+V3) kan ta både vanlig objekt (etter V1) og stedsobjekt (etter V2)
på en gang:

拿很多东西回北京

拿很多东西回北京去

Verbpartikler som 了 følger stort sett etter hele komplementet:

拿回去了.

Men de kan også følge etter V1, særlig hvis V1 følges av objekt:

拿了回去

拿了东西回去

Verb med retningskomplement kan negeres med 不 eller 没(有) avhengig av sammenhengen:

不拿回去 tar ikke med tilbake

没有拿回去 tok ikke [eller: har ikke tatt] med tilbake

3. Potensielle komplementer

3.1. Struktur

Positive potensielle komplementer kan formes ved å sette 得 *de* mellom verb og resultativt komplement eller retningskomplement:

V+得+res.kompl. 看得懂 借得到

V+得+retn.kompl. 走得进来 拿得回去 送得来 上得来 拿得上

Negative potensielle komplementer kan formes ved å sette 不 *bu* mellom verb og resultativt komplement eller retningskomplement:

V+得+res.kompl. 看不懂 借不到

V+得+retn.kompl. 走不进来 拿不回去 送不来 上不来 拿不上

3.2. Betydning

Potensielle komplementer uttrykker om man er eller ikke er i stand til å oppnå et resultat eller fullføre en bevegelse, ofte gitt visse ytre betingelser.

I likhet med retningskomplementer kan potensielle komplementer også brukes i overført betydning, f.eks. 得下 å få plass, 不下 ikke å få plass: 放得下 få plass (om ting som må legges eller settes); 坐不下 få plass (om sittende mennesker).

3.3. Norske uttrykk

På norsk kan uttrykket *være i stand til å* angi betydningen av positive potensielle komplementer ganske godt, selv om vi ofte i praksis vil bruke helt andre uttrykk:

看得懂 forstå; være i stand til å forstå

借得到 få låne; være i stand til å låne

走得进来 være i stand til å komme inn

拿得回去 greie å få med seg; være i stand til å få med seg

送得来 få sendt (hit); være i stand til å sende (hit)

上得来 komme seg opp; være i stand til å komme opp

拿得上 få med seg opp

Tilsvarende kan negative potensielle komplementer gjengis med *ikke være i stand til å* eller andre uttrykk med *ikke*.

3.4. Grammatiske egenskaper

Positive potensielle komplementer brukes mest i spørsmål eller svar på spørsmål, mens negative potensielle komplementer brukes langt friere.

Verb med potensielt komplement kan aldri ta verbpartikler som 了 og aldri brukes med 把-konstruksjon.

Objekt plasseres normalt etter hele komplementet:

看得懂这本书

借不到东西

送得来这封信

上不来楼

Ofte kan objektet også trekkes foran hele verbuttrykket:

这本书看不懂

Når komplementet er dannet av et sammensatt retningskomplement, kan både stedsobjekt og vanlig objekt plasseres mellom V2 og V3:

走得进学校来

拿不回这些东西去

4. Beskrivende komplementer

4.1. Struktur

Det kan være nyttig å skille mellom følgende typer:

1. verb+得+adjektivfrase 说得太快
2. verb+得+setning 说得我一个字都不懂
3. adjektiv+得+verbfrase 高兴得跳了起来

4.2. Betydning

Som ved resultative komplementer er skillet mellom måte og resultat ikke skarpt, men tendensen er:

Ved type 1 angir komplementet måten verbalhandlingen skjer på.

Ved type 2 og 3 angir komplementet resultatet av verbalhandlingen eller tilstanden.

4.3. Norske uttrykk

Type 1 tilsvarer norske måtesadverbialer: snakker *altfor fort*

Type 2 tilsvarer gjerne et norsk *så*-uttrykk: snakket *så jeg ikke forsto et ord*

Type 3 tilsvarer gjerne norsk *så ... at ...*: *så glad at han hoppet i været*

4.4. Grammatiske egenskaper

Ingenting kan stå mellom verbet eller adjektivet og 得, hverken objekter eller verbpartikler.

Hvis verbet skal ta objekt, må objektet derfor foranstilles:

酒喝得很少

Eventuelt kan verbet gjentas etter verb-objekt-uttrykket:

喝酒喝得很少

Ved type 3 kan subjektet også plasseres etter 得:

高兴得他跳了起来

Mens potensielle komplementer negeres ved å skifte ut 得 med 不, er ikke noe lignende mulig med beskrivende komplementer, som alltid har 得. I 说得不快 'snakker ikke fort' har vi et beskrivende komplement, mens i 说不快 'er ikke i stand til å snakke fort' har vi et potensielt komplement.

5. Gradskomplementer

Disse ligner på resultative komplementer og bør antagelig regnes som en undergruppe av dem, men er faste uttrykk med sterkere syntaktiske begrensninger. I motsetning til resultative komplementer brukes de stort sett etter adjektiver, og de følges stort sett av 了.

På norsk tilsvarer gradskomplementene forsterkende adverb (*ekstremt* bra) eller forsterkende prefikser (*døds*-bra). Vi har lært 极了 'ekstremt' og 死了 'døds-':

有意思极了; 热极了; 高兴极了

疼死了; 饿死了; 热死了; 贵死了; 难死了

Merk at 极了 ikke kan ta objekt, mens 死了 kan: 疼死我了